

**Alternatív jelentés az ENSZ CEDAW Bizottsághoz
Magyarország hetedik és nyolcadik összevont időszakos jelentésének felülvizsgálatához kapcsolódóan
2013. január**

Készítette a Magyar Női Érdekvédelmi Szövetség és az Európai Roma Jogok Központja¹

Helyzetleírás és általános megjegyzések

Magyarország 1989 óta demokratikus ország, de az azóta eltelt időben kialakított intézményi, jogi és közpolitikai keretek nem elégségesek a nemek közötti egyenlőség valódi és hatékony előmozdításához. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség még soha sem volt eléggé fontos politikai cél ahhoz, hogy valódi közpolitikai változások induljanak el. Nem történt elégséges előrelépés a nők emberi jogaival kapcsolatos, az ENSZ CEDAW Egyezménye és a CEDAW Bizottság által meghatározott elvárások teljesítésére. A Bizottság ajánlásait, amelyeket Magyarország korábbi időszakos jelentéseihez fűzött, többnyire nem hajtották végre – ez minden, a rendszerváltást követően hatalmon lévő magyar kormányról elmondható.

Ezen az általános hiányosságon túlmutatóan az aktuális, 2010 óta hatalmon lévő kormányzat hozzáállása még további visszalépést jelent a nemek közötti egyenlőség kérdésében: a nők és férfiak társadalmi egyenlősége kikerült a kormányzat szókészletéből, helyette a hagyományos, korlátozó nemi szerepek kerültek értékékként előtérbe, és a gender mainstreaming helyett megalkották a „család mainstreaming” kifejezést. Gyakori jelenség a társadalmi nemekkel és a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos fogalmak félreértelmezése, illetve szándékosan téves használata. A női jogokkal foglalkozó civil szervezetek az utóbbi időben azt tapasztalják, hogy az állami szereplők nem működnek együtt, sőt, nem is kommunikálnak velük.

Az időszakos jelentés² jelentős része az előző kormány által 2010-ben elfogadott – és a jelenlegi kormány által ignorált – Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia – Irányok és Célok 2010-2021³ (a továbbiakban NFTE Stratégia) szövegének egyszerű kimásolása. A kormányjelentésben szereplő információk egy része a jelen beszámolási időszak első éveiből származik; a dokumentum által bemutatott kezdeményezések főleg rövidebb lélegzetű, kisebb léptékű, néhány esetben nem gender-specifikus projektek vagy programok, és legritkábban hosszútávú közpolitikai intézkedések.⁴

2. és 3. Cikk: Közpolitikai intézkedések a diszkrimináció felszámolására; az alapvető emberi jogok és szabadságok biztosítása

Az aktuális kormány gyakorlatilag leépítette a nők és férfiak társadalmi egyenlőségével foglalkozó állami intézményrendszert, amely egyébként mindig is súlytalan volt, mivel létrehozása óta következetesen elmulasztottak kellő anyagi és humán erőforrást rendelni a működéséhez. A korábbi kormány Szociális és Munkaügyi Minisztériumában működött a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Osztály, melynek feladatait az új kormányban az Emberi Erőforrások Minisztériuma Esélyegyenlőségi Főosztálya kapta meg. Bár az osztály mandátuma szélesedett, munkatársainak számát csökkentették. Egy másik minisztériumi egység, a Családpolitikai Főosztály ugyanakkor fontos szerepet játszik azoknak a közpolitikai eszközöknek a kialakításában, amelyek a nők életét befolyásolják, legalábbis ami a reprodukciós jogokat, valamint a fizetett munka és a családi feladatok összeegyeztetésével kapcsolatos intézkedéseket illeti. Ennek az osztálynak a munkája – a vágyott demográfiai fellendülés kontextusában – elsősorban a nők családon belüli szerepére, illetve leendő anyai feladataira összpontosít.⁵

¹ A Magyar Női Érdekvédelmi Szövetség (Női Érdek) egy 2003-ban alapított ernyőszerű szervezet, melynek célja, hogy a nők nemzetközi normákban lefektetett emberi jogainak érvényesítéséért tevékenykedjen. A Női Érdek a nemek egyenlősége és az emberi jogok elvei alapján működő nőszerkezetek érdekeit képviseli. A Női Érdek az Európai Női Lobb (EWL) magyar tagszervezete. A EWL az EU-ban a legnagyobb nemek egyenlőségével foglalkozó ernyőszerű szervezet, több mint 2500 tagszervezete van. További információ a szervezetről itt elérhető: www.noierdek.hu

Az Európai Roma Jogok Központja (ERRC) egy nemzetközi jogvédő szervezet, amely figyelemmel kíséri a romák emberi jogi helyzetét Európában, ezen belül Magyarországon is, és jogvédelmet nyújt e jogok megsértése esetén. Az ERRC fő tevékenységei közé tartozik a nemzetközi és helyi érdekképviselet és lobbizás, stratégiai pereskedés, kutatás és monitoring tevékenység, valamint emberi jogi képzés. További információ a szervezetről itt elérhető: <http://www.errc.org>

Az Alternatív jelentést készítették: Balogh Lídia, Betlen Anna, Dr. Gellér Judit, Keveházi Katalin, Magyar Mónika, Dr. Pap Enikő, Sáfrány Réka, Dr. Spronz Júlia, Dr. Tordai Edina, Dr. Wirth Judit, Zentai Violetta PhD.

² Magyarország hetedik és nyolcadik összevont időszakos jelentése, a CEDAW Bizottság által a jelentés kapcsán felvetett ügyek és kérdések listája, illetve a kormány ezekre adott válasza itt elérhető: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/cedaws54.htm>

³ A Stratégiát az 1004/2010 (I. 21.) Kormányhatározat fogadta el. A Stratégia szövege itt található: www.szmm.gov.hu/download.php?ctag=download&docID=21865

⁴ Megjegyezzük, hogy a nőszerkezetek szeretnék volna betekintést nyerni a kormányzat jelentésébe, de e kérésüket visszautasították.

⁵ Lád például a magyar EU elnökség által kiadott kapcsolódó hírt: EU szinten kellene kezelni a demográfiai kihívásokat, elérhető: <http://www.eu2011.hu/hu/hir/eu-szinten-kellene-kezelni-demografiai-kihivasokat>

A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Tanácsot, a nemek közötti egyenlőség kérdéseivel foglalkozó háromoldalú – állami, civil szervezeti képviselőkkel és egyéni szakértőkkel álló – konzultatív testületet, amelynek a Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség (Női Érdek) mindig is tagja volt, a jelenlegi kormányzati ciklusban nem hívták össze.⁶ A hatalmon lévő kormány megszüntette az előző kormány által felállított, a női jogok különböző területeire specializálódott munkacsoportok működését, melyekben a civil szervezetek képviselői és független szakértők is dolgoztak.

Jelentős változások történtek az Egyenlő Bánásmód Hatóság működésében is. A független szakértőkből álló Tanácsadó Testületet 2011-ben feloszlatták, a Hatóság költségvetését pedig lecsökkentették.⁷

Az NFTE Stratégia az előző kormány működésének legutolsó időszakában, 2010 januárjában lépett életbe. Bár a kormányváltás után is hatályban maradt, sem a Stratégia egészének, sem a 2010-2011-es időszakra vonatkozó I. Intézkedési Tervének⁸ megvalósításáról nem érhető el nyilvános információ. A Stratégia végrehajtására újabb intézkedési terveket nem dolgoztak ki. A kormány az időszakos jelentésben ugyan jelezte, hogy az NFTE Stratégiát felváltja egy új stratégia, a nőszervezetekkel nem konzultáltak ennek kidolgozásáról és tartalmáról, sőt nem is tájékoztatták őket e tárgyban.

A gender mainstreaming fontossága igen korlátozottan tudatosult az Európai Strukturális Alapból származó, az új EU tagállamok számára a fő fejlesztési forrásokat jelentő támogatások igénybevételének megtervezéséért és a programokért felelős Nemzeti Fejlesztési Ügynökség és az irányító hatóságok felső- és középszintű körében.⁹ Néhány szerény célzott program támogatásán kívül a gender mainstreaming hiányzik e szervezetek látóköréből és szókincséből.¹⁰ Ezen túlmenően a támogatásokat igénybevevő nyertes pályázók semmilyen szisztematikus segítséget nem kapnak, ami fokozná érzékenységüket a nők és férfiak egyenlőségének kérdéseiről.

5. Cikk: Nemi szerepek és sztereotípiák

Bár a kormányjelentés megemlíti, hogy a nők és férfiak egyenlősége szempontjából az egyik legfontosabb feladat a sztereotípiák felszámolása, a jelenlegi kormány hatalomra kerülése óta a vonatkozó jogi szabályozás és közpolitikai intézkedések az oktatás és a média színterein egyaránt eltávolodtak a nemek egyenlősége elvétől.

A médiában jelentkező nemi sztereotípiák visszaszorítása az előző kormány alatt némileg több figyelmet kapott. A jelenlegi kormány a médiát illetően korlátozó jogi szabályozást vezetett be;¹¹ a törvény ugyanakkor nem tartalmaz kifejezett rendelkezéseket a CEDAW Egyezmény 5. cikkében foglaltak teljesítésére. A médiaszolgáltatást szabályozó „Közszolgálati Kódex” társadalmi vitája során a Női Érdek javasolta, hogy a dokumentum „hangsúlyozza ki a média felelősségét a nemek társadalmi egyenlőségének elősegítésében, ösztönözze az előítéletektől és sztereotípiáktól mentes ábrázolásmódot”. Az elfogadott kódex azonban nem tartalmaz erre utaló részeket, csupán arra tér ki, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatóknak tiszteletben kell tartaniuk a személyiségi és emberi jogokat, valamint kiemeli annak jelentőségét, hogy a közszolgálati média tartsa tiszteletben és támogassa a házasság intézményét és a család értékét. A CEDAW Bizottságnak adott válaszában a Kormány arra hivatkozik, hogy a férfiak és nők egyenlőségét a kódex a személyiségi jogok és emberi jogok tiszteletben tartásának elve által támogatja. Ezt a megfogalmazást a nőszervezetek ugyanakkor nem tartják elégségesnek.

6. Cikk: Emberkereskedelem, prostitúció

Az előző beszámolási időszakhoz képest a 6. Cikk kapcsán a jogi szabályozásban következett be a legtöbb változás. Ugyanakkor Magyarország nem ratifikálta az Európa Tanácsnak sem az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezményét, sem a gyermekeknek a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás elleni védelméről szóló egyezményét.¹²

A CEDAW Bizottság vonatkozó ajánlása ellenére az emberkereskedelem jelenlegi Büntető Törvénykönyvben szereplő fogalma nincs összhangban a nemzetközi normákkal. A büntetendő magatartások az eladás, megvétel, átadás, átvétel, kicserélés, illetve

⁶ A Női Érdeket csupán arra kérték fel 2010-ben, hogy véleményezze a Tanács reformjéről szóló jogszabálytervezetet, melyet később nem fogadtak el. A módosítás célja egyebek mellett az volt, hogy az úgynevezett történelmi egyházak képviselőit is bevonják a Tanácsba.

⁷ Lásd a diszkriminációmentesség területén dolgozó jogi szakértők európai hálózatának híradását; dátum: 2013. február 23., szakértő: Kádár András; elérhető: http://www.non-discrimination.net/content/media/HU-38-HU_flash_r_ETA_budget_cut.pdf

⁸ Lásd: 1095/2010 (IV. 21.) Kormányhatározat

⁹ Lásd: Evaluation of the European Social Fund's support to Gender Equality – Country Report of Hungary, GHK and Fondazione G. Brodolini, 24 January 2011, elérhető: <http://www.gendercop.com/ec-evaluation-of-operational-programmes/>

¹⁰ Az operatív programok monitoring bizottságaiba delegált civil képviselők beszámolója szerint mivel közeledik az aktuális programidőszak (2007-2013) vége, az abszorpciós célok megvalósítása van a középpontban, és a nemek egyenlőségének kérdése egyre kevesebb figyelmet kap.

¹¹ Lásd a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvényt és a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvényt.

¹² Hasonlóképpen, Magyarország még nem ültette át az Európai Unió 2011/36/EU számú irányelvét az emberkereskedelem elleni fellépésről és az áldozatok védelméről. Ez az irányelv váltja fel az Európai Tanács korábbi Kerethatározatát.

az egyéb magatartásoknak is ilyen céllal kell történnie. A szabályozás továbbá nem tartalmaz utalást a kizsákmányolásra.¹³ Rendőrök és jogi szakemberek véleménye szerint az emberkereskedelem bűncselekménye szinte bizonyíthatatlan; a csekély számú büntetőügy is ezt a vélekedést támasztja alá. A gyakorlatban az emberkereskedelem tényállás alkalmazása helyett enyhébb súlyú bűncselekmények – például kerítés – miatt indítanak eljárást.

A Btk. 2007 óta hatályos rendelkezése a gyermekkel ellenszolgáltatás fejében végzett szexuális aktus elkövetőjét rendeli büntetni, megrontás címén.¹⁴ A tényállás elnevezése azonban megnehezíti annak alkalmazását: a szöveg nem tesz utalást a cselekmény prostitúcióval és emberkereskedelemmel való kapcsolatára; a rendelkezés hatályba lépése óta gyakorlatilag nem is voltak ilyen ügyek.

A 2013. július 1-jén hatályba lépő új Büntető Törvénykönyv¹⁵ néhány ponton jelentős előrelépést tartalmaz, az emberkereskedelem tényállását például közelebb hozza a nemzetközi normák definíciójához, néven nevezi a prostitúciót és tilalmazza a gyermekprostitúció kihasználását. A törvény azonban a prostitúciót és az emberkereskedelmet továbbra sem hozza kapcsolatba.

A szabálysértési kódex 1999-től lehetővé teszi a prostituáltak büntetését, 2010-től pedig a fiatalok prostituáltak akár elzárással is büntethetők. Egy 2010-ben bevezetett törvénymódosítás alapján ugyanis a fiatalok szabálysértővel szemben elzárás is alkalmazható.¹⁶ E szabályt több esetben alkalmazták kiskorú prostituáltak esetében, előállítva és elzárásra ítélve őket.¹⁷ Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának vonatkozó jelentése kiemeli, hogy a gyermekprostitúció elleni hatékony fellépés akadály, hogy a hatóságok és intézmények között nincs belső együttműködés, ismeret, szakmai útmutató, eljárásrend; a rendőrök elkövetőként és nem áldozatként kezelik a prostitúción ért gyermekeket.¹⁸

A házasságkötés alsó korhatárának emelésére vonatkozó CEDAW Bizottsági ajánlásra a kormányzat azt válaszolta, hogy kizárólag a gyermek érdekében adják meg a 18 év alattiaknak a házassági engedélyt. Ezzel szemben anekdotikus bizonyítékok vannak arra, hogy a prostitúcióba kényszerített kiskorúakat a futtatók/emberkereskedők úgy vonják ki a gyermekvédelmi rendszer felügyelete alól, hogy házasságkötés révén nagykorúsítatják őket.¹⁹ A Bizottság ajánlásainak nem hogy megfelelni akar, hanem azokkal épp ellenkező irányt képvisel továbbá az a kormányzati előterjesztés, mely a kiskorúak házasságkötése engedélyezésének egyszerűsítését szolgálja. A előterjesztés szerint „Magyarországon a házasságkötések száma folyamatosan csökken, így alapvető társadalmi érdek e tendencia lassítása, megfordítása. Ennek érdekében továbbra is indokolt a kiskorúak házasságkötésének törvényi biztosítása.”²⁰

Bár Magyarország elfogadta az emberkereskedelem elleni, 2008-2012 közötti nemzeti stratégiát,²¹ ennek végrehajtása nem történt meg.²² A stratégia végrehajtására nem dolgoztak ki cselekvési tervet; így konkrét feladatok, határidők, felelősök meghatározása és költségvetés hozzárendelése hiányában arra esély sem volt. A kormány a mai napig nem készítette el a következő stratégiát.

Az egyetlen állam által támogatott, az emberkereskedelem áldozatait ellátó védett házban mindössze hat férőhely van. A védett ház menedzsmenete esetében hiányzik az átláthatóság, a működtetést az évek során különböző civil, illetve egyházi szervezetek váltakozva biztosították. Nem áll rendelkezésre hozzáférhető információ a működés alapeleiről, az ellátás módjáról, körülményeiről, az ellátottak számáról. A védett ház működtetéséhez az állam 2008 óta mindössze évi 6 millió Ft (28 ezer amerikai dollár) támogatást nyújt. Az intézmény a vezetői nyilatkozata szerint sem felel meg a TIP shelter legalapvetőbb követelményeinek, többek között a biztonság és az elegendő személyzet elvárásainak.

Az emberkereskedelem és a prostitúció áldozataival foglalkozó szakemberek – rendőrök, bírók, oktatási, szociális és gyermekvédelmi intézmények munkatársai stb. – számára szervezett szisztematikus és kötelező képzések általánosságban hiányoznak. Érzékenyítő képzéseket legfőképpen civil szervezetek tartanak, külföldi támogatók által finanszírozva; az állam

¹³ Lásd: 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 175/B §

¹⁴ Lásd: Büntető Törvénykönyv 202/A §

¹⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

¹⁶ Lásd a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényt. A 172. és 184. szakasz a prostitúcióval kapcsolatos, míg a 27. szakasz a fiatalokká kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazza.

¹⁷ Lásd az állampolgári jogok országgyűlési biztosának AJB-1472/2011 sz. jelentését a gyermekprostitúció elleni fellépésről.

<http://www.obh.hu/allam/aktualis/htm/kozlemeny20111205.htm>

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ A 16 és 18 év közötti kiskorúak a gyámhatóság engedélyével házasodhatnak. A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény szerint a házasságot kötött 18 év alatti személyek nagykorúnak tekintendők, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény hatálya azonban csak a kiskorúakra terjed ki.

²⁰ Lásd a tervezet szövegét itt: <http://lev-lista.hu/archattach?l=szocialis.szakma&m=20121208082729001&a=1.2>

²¹ 1018/2008 (III.26). Kormányhatározat; C/ROM/CO/6 2006, június. 2, 27. bekezdés

²² Lásd az Egyesült Államok Külügyminisztériumának emberkereskedelemre vonatkozó (Trafficking in Persons, TIP) 2011. évi jelentését, elérhető: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2011/164232.htm> A következő évben ebben a kérdésben semmilyen előrelépést nem jeleztek. Lásd: <http://www.state.gov/documents/organization/192595.pdf>

ezekben az esetekben „hozzájárulásként” mindössze a rendőrség állományának részvételét és/vagy a képzés helyszínét biztosítja.²³ Szintén hiányoznak a hatékony fellépésre és az intézményközi együttműködésre vonatkozó szakmai protokollok; valamint az áldozatok számára nyújtott széleskörű és elérhető szolgáltatások.

Az ERRC kutatása szerint²⁴ az emberkereskedelem aránytalanul nagymértékben érinti a roma nőket Magyarországon. Bár még mindig nem állnak rendelkezésre hivatalos adatok, az ERRC 2010-ben végzett kutatása során rendőrökkel, szolgáltatást nyújtókkal, civil szervezeti képviselőkkel készített interjúiból kiderül, hogy az emberkereskedelem áldozatainak legalább 40%-a roma, miközben az ország teljes népességén belül csak hozzávetőlegesen 7% a romák aránya.²⁵ Az ERRC tanulmánya szerint a roma nők és lányok különösen kiszolgáltatottak az országon belüli és a külföldre irányuló szexuális kizsákmányolás céljából történő emberkereskedelemnek.²⁶ Az ERRC kutatás²⁷ arra is rávilágított, hogy az állami gondoskodásban felnövő lányok nagyobb eséllyel válnak az emberkereskedelem áldozatává: mivel a roma gyerekek felülreprezentáltak az állami gondozottak között,²⁸ a roma lányokra különösen nagy veszélyt jelent ez a jelenség.

Annak ellenére, hogy a szakértők többsége úgy véli, a romák felülreprezentáltak a magyarországi emberkereskedelem áldozatok körében, az emberkereskedelem elleni nemzeti stratégia nem említi meg a romákat mint veszélyeztetett csoportot. Bár a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (2011-2020) elismeri, hogy a roma nők különösen kiszolgáltatottak az emberkereskedelemnek,²⁹ ez a dokumentum sem tesz említést olyan tervezett programokról, amelyek az emberkereskedelem megelőzését, illetve az ellene való fellépést szolgálják, sem pedig olyan szolgáltatásokról, amelyek a szexuális kizsákmányolás célját szolgáló emberkereskedelem áldozatává vált vagy prostitúcióra kényszerített nőknek, köztük roma nőknek és lányoknak szólnak. A Felzárkózási Stratégiához tartozó intézkedési terv³⁰ csupán egyetlen konkrét intézkedést tartalmaz, amely az emberkereskedelemmel foglalkozik: a VI. fejezet 11. pontja célzott rendőri cselekvést szorgalmaz az uzorakölcsönök, az emberkereskedelem és a kényszerprostitúció visszaszorítására. Ehhez az intézkedéshez sem rendeltek azonban sem határidőt, sem költségvetést.³¹

Az Amerikai Külügyminisztérium emberkereskedelemről szóló, a beszámolási időszakban kiadott éves jelentései egy kivétellel Magyarországot rendre a 2. kategóriába sorolták, ami azt jelenti, hogy az ország nem felel meg teljesen az emberkereskedelem áldozatainak védelméről szóló törvényben lefektetett minimumkövetelményeknek.³²

7. Cikk: Politika, közélet

A beszámolási időszakban fontos visszalépések történtek a nők közéleti részvétele területén.

A jelenlegi kormánynak hatalomra kerülésekor egyetlen női minisztere sem volt; a 11 tagú kormányban most mindössze 1 női miniszter van. A parlamentben a női képviselők aránya 9%; közöttük mindössze egy roma nő van.³³ Míg a rendszerváltást követő 20 évben a női parlamenti képviselők aránya folyamatosan a 10%-os arány körül mozgott, átmeneti különleges intézkedéseket nem vezettek be e nőket diszkrimináló helyzet orvoslására.

A 2007-ben benyújtott, országgyűlési választásokra vonatkozó kvóta törvényjavaslatot mindössze egy párt támogatta, a nagy pártok az egységes pártálláspont kialakítása helyett a képviselők számára lelkiismereti szavazást rendeltek el, mely nem hozott elegendő támogatást a törvény elfogadásához. Hasonlóan eredménytelen volt a 2011-ben a Lehet Más a Politika és a Jobbik képviselője által benyújtott, az országos pártlistákra vonatkozó kvótajavaslat. Jelenleg a parlamenti pártok közül kettőnek van belső kvótája,³⁴ és egy párt (LMP) segíti elő kifejezetten a nők politikai részvételét.

²³ Lásd fent a TIP Jelentést

²⁴ ERRC, *Breaking the Silence: Trafficking in Romani Communities* (2011), elérhető: <http://www.errc.org/cms/upload/file/breaking-the-silence-19-march-2011.pdf>.

²⁵ *Ibid.*, 34. o.

²⁶ *Ibid.*, 38. o.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ ERRC, *Life Sentence: Romani children in state care in Hungary*, elérhető: <http://www.errc.org/reports-and-advocacy-submissions/life-sentence-romani-children-in-state-care-in-hungary/3953>.

²⁹ Nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia – Mélyszegénység, gyermekszegénység, romák – (2011–2020), elérhető:

<http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strat%C3%A9gia.pdf>

³⁰ 1430/2011. (XII. 13.) Kormányhatározat a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról, valamint a stratégia végrehajtásának 2012-2014 évekre szóló

kormányzati intézkedési tervéről. Lásd: http://romagov.kormany.hu/download/6/67/20000/MK149_1_1.pdf

³¹ *Ibid.*, 18. o.

³² Lásd a TIP jelentéseket, *op. cit.*

³³ A parlamenti pártokon belül a nők aránya: Fidesz: 8%, KDNP: 5%, MSZP: 4%, Jobbik: 7%, LMP: 40%, függetlenek: 19%. Forrás: www.mkogy.hu

³⁴ Az MSZP-ben 20%-os női kvóta van, az LMP speciális szabályai szerint pedig legfeljebb két nő vagy férfi jelölt követheti egymást a pártlistákon.

A választásokon az egyéni körzetekből az országos és területi listával szemben a nők általában kisebb eséllyel jutnak be az országgyűlésbe. Még a listáról bekerült nők aránya is elmarad azonban a 30%-tól, ez nemcsak a kvóta, de bármiféle támogató eszköz hiányát jelzi. A választási törvény reformjakor az a szempont, hogy a parlamenti képviseletben a nők hátrányára fennálló nemek közötti egyenlőtlenséget támogató intézkedésekkel orvosolják, fel sem merült. Az új választójogi törvényben³⁵ 45%-ról 53%-ra emelkedik az egyéni kerületben mandátumot szerzők aránya, míg az országgyűlési képviselők száma jelentősen csökken. Így tehát pozitív intézkedések hiányában további csökkenés várható a nők számában és arányában a politikai szinten.

Az időszakos jelentésből kirajzolódó kormányzati nőkép a nőket a magánszférában, leginkább anya szerepben látatja, ahelyett, hogy a politikai részvételüket segítené elő.³⁶ Eközben a parlament munkarendje, munkakultúrája nem igazodik a gondozási kötelezettséggel rendelkezők igényeihez; annak ellenére, hogy a kormány előszeretettel hangsúlyozza a munka és a magánélet összehangolásának szükségességét, az ülések gyakran az éjszakába nyúlnak.

8. Cikk: Nemzetközi képviselet

A Kormányjelentés nem tesz említést a kormány nemzetközi képviseletében részt vevő nők arányáról. Nincs a közvélemény számára hozzáférhető adat arról, hogy a kormányt nemzetközi szinten képviselők, illetve a nemzetközi szervezetek munkájában résztvevők között milyen arányban vannak a nők. A külügyi szolgálat speciális posztjain nem látunk a nők részvételét elősegítő intézkedéseket. Ugyanakkor Magyarország nemzetközi szinten, például az EU-ban a progresszív intézkedések hangos ellenzője; erre példa az Európai Bizottság által kezdeményezett, a vállalatok felügyelőbizottságaiban alkalmazandó kvóta elleni nyílt állásfoglalás.³⁷ Bár Magyarország európai uniós elnöksége idején nő volt az EU Elnökség programjáért felelős külügyminisztériumi államtitkár, jelenleg a nemzetközi ügyekhez kötődő összes kormányzati pozícióban férfiakat találunk.³⁸

10. Cikk: Egyenlőség az oktatásban

Az oktatás területén 2010-ben egy említésre méltó változás következett be: módosult az óvodai nevelés országos alapprogramjának kiadásáról szóló kormányrendelet.³⁹ Egy az előző kormány által a rendeletbe 2009-ben beemelt mondatot cseréltek le, amely célul tűzte a nemi sztereotípiák tudatos kerülését és a nemek egyenjogúságával kapcsolatos előítéletek lebontását az óvodai nevelésben. Ehelyett egy sokkal kevésbé sztereotípiá-ellenes mondat került a szövegbe: „[Az óvodai nevelés] nem ad helyet az előítéletek kibontakozásának sem társadalmi, sem nemi, sem egyéb értelemben.” Az állami tisztviselők a módosítás indokál a gyerekek erkölcsi, szellemi fejlődésére és a „genderideológia” elterjedésének megállítására hivatkoztak.⁴⁰

Az alapfokú oktatás irányát állami szinten körvonalazó, 2012-ben elfogadott új Nemzeti Alaptanterv szintén egy konzervatívabb felfogást közvetít, a hazafias, erkölcsi nevelésre és a családi életre való felkészítésre fókuszálva. A köznevelés feladatai és értékei között, a fejlesztési területek és nevelési célok meghatározása során a nemek egyenlősége egyáltalán nem jelenik meg. Mindössze a „Szociális és állampolgári kompetencia” alfejezet utal arra, hogy a „nemek közötti egyenlőséggel (...) kapcsolatos alapvető fogalmak ismerete” fontos a tárgyalt kompetenciák fejlesztése szempontjából. A párkapcsolatra és a családi életre felkészítés ugyanakkor kiemelt szerepet kap a NAT-ban, ellensúlyozandó „az értékrendben jelentkező átrendeződéseket, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarokat”.⁴¹

Ahogy azt a Kormányzati Jelentés is elismeri (lásd 109., 110. pont), a pedagógusképzésben sem kap kiemelt szerepet a nemek egyenlőségének kérdése; a téma a szakpolitikai szint helyett egyéni oktatói kezdeményezések, helyi programok szintjén jelenik meg.

A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (2011-2020) „Helyzetelemzés” fejezete rámutat, hogy a roma nők még a roma férfiakhoz képest is alacsonyabb iskolázottsággal rendelkeznek; a roma nőknek csak 5,8%-a rendelkezik szakmunkás végzettséggel, ellentétben a roma férfiak 17,5%-os arányával.⁴²

³⁵ 2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról

³⁶ Ennek jó példája a kormányának a CEDAW Bizottság 12. számú kérdésére adott válasza, melyben a nők önmegvalósítását a gyermekvállaláson keresztül mutatja be, és általánosságban beszél a munka-magánélet egyensúly megteremtéséről ahelyett, hogy a nők politikai szerepvállalása előtt álló akadályokat boncolgatná.

³⁷ Lásd az EWL sajtóközleményét: Nine countries move to block key EU equality legislation for women on boards, elérhető:

<http://www.womenlobby.org/spip.php?article4037>

³⁸ Ezek a külügyminiszter, a Miniszterelnökség külügyi és külgazdasági ügyekért felelős államtitkára és az egyes nemzetközi pénzügyi szervezetekkel való kapcsolattartásért felelős tárca nélküli miniszter.

³⁹ 137/1996. (VIII. 28.) számú Kormányrendelet

⁴⁰ Lásd: <http://www.edupress.hu/hirek/index.php?pid=egycikk&HirID=22868>

⁴¹ Lásd: 110/2012 (VI. 4.) sz. Kormányrendelet a Nemzeti Alaptanterv kiadásáról

⁴² Lásd: Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia, *op. cit.*, 26. oldal

11. Cikk: Foglalkoztatás

A nők foglalkoztatásának ösztönzése az a terület, ahol – ha közel sem kielégítően, de – tett lépéseket a jelenlegi kormányzat. 2012-ben – az LMP kezdeményezésére – a Nemzetgazdasági Minisztérium égisze alatt női foglalkoztatásért felelős miniszteri biztost neveztek ki. Jelentősnek mondható EU pályázati forrásokat allokáltak a gyermekgondozási rendszer javítására, a rugalmas foglalkoztatás ösztönzésére. A gyermekvállalás miatt inaktívra váltak munkaerőpiacra visszatérésének segítésére foglalkoztatás-ösztönzési formákat vezettek be a munkaadók számára.⁴³ Ugyanakkor a jogi szabályozás terén visszalépést jelentő változások történtek. 2011-ben a gyermekgondozási segélyben részesülők munkavállalását heti 30 órára korlátozták, amennyiben a gyermek az egy éves kort eléri és a munkavállalás nem a munkavállaló otthonában történik.⁴⁴ Az új Munka Törvénykönyve⁴⁵ eszközölt olyan pozitív módosításokat, melyek a gyermekgondozás után visszatérők munkahelyének fenntarthatóságát szolgálhatják, ide tartozik bizonyos atipikus munkaformák szabályozása. Ugyanakkor a törvény a három éves kor alatti gyereket nevelők fennmaradási védelmét enyhítette: a munkába a gyermek ezen életkora alatt visszatérők kellő indoklással most már elbocsáthatók. Az előző Alkotmánnyal ellentétben a Parlament által 2011-ben elfogadott és 2012. január 1-jén hatályba lépett új Alaptörvény nem tartalmazza az egyenlő munkáért egyenlő bérezés elvét, ahogy az új Munka Törvénykönyve sem teszi ezt explicit módon. Ezen túlmenően az új Munka Törvénykönyve – ellentétben az előzővel – nem tartalmazza a munkáltatók számára az esélyegyenlőségi tervek elfogadásának lehetőségét.

A korábban már létező nagyszülői GYES⁴⁶ mellé 2010-ben a nők korai nyugdíjazását lehetővé tevő új szabályozást vezettek be,⁴⁷ ezek együtt az idősebb nők munkaerőpiacról való kivezetését ösztönözhetik. Az új nyugdíjszabályozás jogosultsági időnek tekinti a gyermekgondozás alatti éveket, ugyanakkor nem veszi figyelembe a felsőoktatásban töltött időt, ezzel is azt üzenve – a hagyományos női szerepeket erősítendő –, hogy a nők anyai szerepköre fontosabb, mint a képzettségük. Ezen kívül a 2011 óta hatályos, a gyermekszám után adókedvezményt biztosító családi adózás az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező háztartás, tipikusan a feleség gazdasági inaktivitását segíti elő.

A jelen kormányzat egyik első intézkedése volt az előző kormány által lerövidített gyermekgondozási ellátások igénybevehetőségi idejének visszaállítása: a GYED a gyermek kétéves koráig, a GYES a gyermek három éves koráig, illetve ha legalább három gyermek van a családban, a legkisebb gyermek 8 éves koráig jár. E szabályozás tovább ösztönözheti a nők gazdasági inaktivitását.

A női foglalkoztatásért felelős biztos kinevezését a kormányzat mint a nemek közti egyenlőség előmozdítására irányuló szándékának bizonyítékát kommunikálja. A biztos működésének hatása azonban alig érzékelhető, részben annak is köszönhetően, hogy nyilvános szakmai fórumokon nem jelenik meg, és a nőszervezetekkel sem találkozik. A miniszteri biztos 2012. októberi – a tevékenységének első fél évéről szóló – beszámolójában⁴⁸ egyáltalán nem jelenik meg a nők és férfiak egyenlőségének kérdése, ez is azt jelzi, hogy kinevezésének szándéka nem a nemek társadalmi és gazdasági egyenlőségének megteremtése volt. A közvéleménynek be sem mutatott anyag a valóságnál jóval kedvezőbb összképet fest a nők munkaerőpiaci helyzetéről, szelektív adatelemzési módszertant alkalmazva. A pozitívabb összkép érdekében a nők foglalkoztatási helyzetét kizárólag más országok nőkre vonatkozó adataival hasonlítja össze, és az adatokat az EU-ban és a foglalkoztatáspolitikai elemzésekben elterjedt statisztikai sztenderdektől eltérően csoportosítja. A jelentés a bérkülönbségekről, a nők gazdasági döntéshozatalban való korlátozott részvételéről, a női vállalkozások ösztönzéséről, a férfiak otthoni munkamegosztásban való részvételéről szót sem ejt, ugyanakkor kifejtettnek nem mondható javaslatai – például a gondozási tevékenységek területén való munkahelyteremtés – éppen a horizontális nemi foglalkoztatási szegregáció irányába hatnak.

A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2012–2014-re vonatkozó Intézkedési Tervében⁴⁹ mindössze egyetlen kifejezetten roma nőket érintő intézkedés szerepel, amely szerint programokat kell indítani a roma nők szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatást nyújtó intézményekben való foglalkoztatásának elősegítésére. 2012-re vonatkozóan mindössze egy, kimondottan roma nőket célzó kormányzati programról áll rendelkezésünkre információ, amelynek célja, hogy 1000 roma nő helyezkedhessen el szociális területen (ápolási asszisztens, kisgyermekgondozó, szociális gondozó és ápoló stb.). A program tartalmában és a hozzárendelt források tekintetében lefedi az Intézkedési Tervben meghatározottakat. Noha a programtól

⁴³ Lásd a vonatkozó hírt: <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/foglalkoztataspolitikaert-elelos-allamtitkarsag/hirek/nyolcmilliardos-keret-munkahelyi-csaladi-napkozokra>

⁴⁴ 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról, 21. § (1) b

⁴⁵ 2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről

⁴⁶ 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról, 20/A §

⁴⁷ Lásd az 1997. évi LXXXI. törvényt a társadalombiztosítás nyugellátásairól, 18. § (2) a-d

⁴⁸ Lásd a biztos beszámolóját: http://www.kormany.hu/download/b/25/b0000/jelent%C3%A9s_miniszteri%20biztos_v%C3%A9gleges.pdf

⁴⁹ 1430/2011. (XII. 13.) Kormányhatározat a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról, valamint a stratégia végrehajtásának 2012-2014 évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről, *op.cit.*

kifejezetten pozitív hatások remélhetők a közvetlen célcsoportot és a tágabb társadalmi környezetet tekintve, problematikus, hogy nem mutatkozik politikai szándék más – jobban fizetett, nagyobb mobilitást biztosító – területek megnyitására a roma nők előtt.

Valamennyi fenti intézkedés háttérében a foglalkoztatásban fennálló nemi egyenlőtlenségek elleplezésének, a „tradicionális család” támogatásának, a nők gondozási tevékenységekben való kiemelt szerepvállalása erősítésének szándéka látszik meghúzódni.

12. Cikk: Egészségügy és családtervezés

Az Alaptörvény a fogantatás pillanatától védendőnek nevezi a magzat életét, ugyanabban a mondatban, amely az élethez és emberi méltósághoz való jogról szól. Ez a szóhasználat megkönnyítheti az abortusz törvényi szabályozásának szigorítását. A kormányzat kettős beszédet folytat a témában: egyrészt azt állítják, hogy nem tervezik a jelenlegi szabályozás módosítását, mert a magyar társadalom még nem áll készen az abortusz megtiltására; másrészt azonban számos olyan kijelentést és lépést tettek, amelyek a szabályozás szigorítását vetítik előre.

2012 májusában az Országos Gyógyszerészeti Intézet engedélyezte a *Medabon* nevű abortusztabletta magyarországi forgalmazását. Erre reagálva az Emberi Erőforrások Minisztériuma egészségügyért felelős államtitkársága bejelentette, hogy a regisztráció ellenére sem vezetik be Magyarországon az abortusz gyógyszeres módszerét, mivel „az alkalmazás kockázata, hosszú távú mellékhatásai jelenleg is vita tárgyát képezik.”⁵⁰ Az a budapesti magánklinika, ahol egyedülként végeztek gyógyszeres abortuszt, a soron kívüli ellenőrzés miatt felfüggesztette a szolgáltatást. A korábbi évekhez képest 2012-ben kétszer annyi nő döntött úgy, hogy külföldön, elsősorban Ausztriában és Szlovákiában veszi igénybe az abortuszt, mert a gyógyszeres módszert akarták választani, illetve, mert az abortuszhoz való hozzáférést Magyarországon nehéznek, lassúnak, drágának és megalázónak érezték.⁵¹

2011 nyarán, miután úgy tűnt, hogy az *Escapelle* nevű sürgősségi fogamzásgátló tablettát a vonatkozó szabályok enyhítése után vény nélkül is elérhető lesz, lezajlott egy vita a sürgősségi fogamzásgátlás könnyebb hozzáférhetővé tételéről. A nőgyógyászok szakmai kollégiuma azonban nem támogatta ezt a tervet, és a készítmény azóta is csak orvosi vényre adható ki.

A fogamzásgátló készítmények túlnyomó többségét nem támogatja az állam, ezért egyáltalán nem állnak rendelkezésre statisztikai adatok a használatukról, sem a kormányzat, sem a szakértők, sem a közvélemény számára.

Az állam 2011 júniusában egy plakátkampányt kezdett, amelyet részben a diszkriminációval szembeni fellépést és egyebek mellett a nők és férfiak egyenlőségét szolgáló EU Progress támogatási programból finanszíroztak. A kampány plakátja egy magzatot ábrázolt, a következő szöveggel: „Megértem, hogy még nem vagy kész rám, de inkább adj örökbe, hadd éljek.” Az Európai Bizottság felszólította a magyar kormányt, hogy haladéktalanul távolítsa el a plakátokat, és hangsúlyozta, hogy az abortusz-ellenes kampány nincs összhangban az európai értékekkel.⁵² Egy másik figyelemfelhívó kampányra is sor került, „Az élet ajándék” címmel, az utcai plakátok boldog családokat ábrázoltak, újszülöttekkel. Ennek a kampánynak a keretében a kormány támogatást nyújtott egy külföldi előadók részvételével zajló, abortusz-ellenes nemzetközi konferenciához.⁵³ A fentiekben túlmenően nem hivatalos forrásból származó információink szerint a kormány további tervei között szerepel egy plakátkampány a poszt-abortusz szindrómáról (ez olyan állítólagos pszichológiai probléma, amelynek létezése tudományosan nem bizonyított). Szintén tervben van az orvostanhallgatókat célzó kampány, amely arra bátorítaná a diákokat, hogy lelkiismereti okokra hivatkozva ne sajátítsák el az abortusz elvégzésének módszerét; valamint a terhességmegszakítást kérő nőknek szóló kötelező tanácsadás meghosszabbítása és megszigorítása.

A kórházi szülések Magyarországon továbbra is erősen medikalizált eljárások: ezek több mint 30%-a császármetszéssel történik, és a hüvelyi úton történő szülések esetében az először szülő nők 90%-ánál gátmetszést alkalmaznak. A független bábák szakmai elismerése továbbra is várat magára, annak ellenére, hogy egy 2011. április 1-jén hatályba lépett kormányrendelet⁵⁴ megteremtette a kórházon kívüli szülés jogi kereteit. A szabályozás ugyanis erősen korlátozó: a nők többségétől „egészségügyi okokra” hivatkozva elzárja a kórházon kívüli szülés lehetőségét, és azáltal, hogy nem biztosít hozzá állami támogatást, az otthoni szülést csak a tehetősek számára teszi elérhetővé. Eközben a bábák büntetőjogi felelősségét a szülés közben bekövetkező

⁵⁰ Lásd az egészségügyért felelős államtitkárság kapcsolódó közleményét: <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-minisztariuma/egeszsegugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/kozlemeny-az-abortusztabletta-engedelyezeserol>

⁵¹ Az információt Christian Fiala, a bécsi Gynmed Clinic egészségügyi igazgatója szolgáltatta. További részletekért lásd a vele készült interjút (2012. május 23., Kossuth Rádió), elérhető: http://www.hirado.hu/Hirek/2012/05/23/08/Egyre_tobb_magyra_no_megy_abortusztablettaert_Becsbe.aspx

⁵² Lásd: *EU funds used for Hungarian anti-abortion campaign*. Euractiv, 2011, június 17. Elérhető: <http://www.euractiv.com/justice/eu-funds-hungarian-anti-abortion-news-505684>

⁵³ Lásd Az élet ajándék nemzetközi konferencia programját: http://azeletajandek.hu/hu/cikkek/28-az-élet-ajandek_konferencia_programja.html

⁵⁴ Lásd 35/2011. (III. 21.) Kormányrendelet az intézeten kívüli szülés szakmai szabályairól, feltételeiről és kizáró okairól

komplikációkért olyan szakértők véleménye alapján vizsgálják, akik kórházi szülészeten dolgoznak, nincs tapasztalatuk az otthonszülésről, valamint nem áll rendelkezésükre az egészségügyi szakma által elfogadott protokoll, amire hivatkozhatnak. A nők reprodukciós jogainak magyarországi úttörőjét, Dr. Geréb Ágnest két éves börtönbüntetéssel és az orvosi és bábai tevékenységtől való 10 éves eltiltással sújtották, amikor foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés vétségében bűnösnek találták 2012 februárjában. Dr Geréb már több mint 800 napja szigorú házi őrizetben van, és további büntetőeljárásoknak néz elébe.

A kényszersterilizáció problémája továbbra is érinti a roma nőket Magyarországon. 2006-ban a CEDAW Bizottság megállapította, hogy a magyar kormány megsértette a CEDAW Egyezmény 10.(h), 12. és 16. cikkét egy roma nő, Sz. A. művi meddővé tételével, amelyhez az érintett nem adott teljes körű tájékoztatáson alapuló beleegyezést.⁵⁵ Az eset után több mint hat évvel Magyarország még mindig nem hajtotta végre a CEDAW Bizottság döntésében megfogalmazott összes ajánlást: a művi meddővé tételre vonatkozó jogszabályok továbbra sem felelnek meg a sterilizáció egészségügyi indokaira és a meddővé tételi eljárás visszafordíthatóságára vonatkozó nemzetközi normáknak.⁵⁶ A magyar egészségügyi törvény, bár a tájékoztatáson alapuló beleegyezést megköveteli, egészségügyi okok alapján továbbra is lehetővé teszi a művi meddővé tétel elvégzését. A további terhességek elkerülését célzó meddővé tétel azonban nem indokolható egészségügyi vészhelyzettel.⁵⁷ A magyar törvényi szabályozás megkívánja továbbá, hogy a pácienseket tájékoztassák a „fogamzó-, illetve nemzőképesség helyreállításának esélyéről”. Ez azt sugallja, hogy a meddővé tétel nem visszafordíthatatlan beavatkozás, s ily módon a pácienseknek is ebből a nézőpontból adnak tájékoztatást. A páciens beleegyezését azonban nem tekinthetjük teljes körű előzetes tájékoztatáson alapulónak, ha a tanácsadás nem tér ki a meddővé tétel végleges következményeire.⁵⁸

Az is problematikus, ahogyan a bíróságok foglalkoznak a művi meddővé tétel kérdésével. Az ERRC részt vesz egy magyarországi bírósági ügyben,⁵⁹ amely jelenleg a másodfokú eljárás előtt áll. Egy romának vélt nőt teljes körű tájékoztatáson alapuló beleegyezése nélkül tettek művi úton meddővé 2008-ban egy állami kórházban. Annak ellenére, hogy a tájékoztatáson alapuló beleegyezésre vonatkozó formanyomtatvány és a megfelelő tanácsadás is hiányzott, 2012 novemberében az első fokú bíróság azt állapította meg, hogy a felperes kérte a meddővé tétel elvégzését. A felperes ezt határozottan tagadta. A döntés szerint 350 eurónyi, kamatokkal növelt összegű kártérítés jár a felperesnek az eljárási jellegű hiba miatt. A bíróság azt azonban nem állapította meg, hogy a felperes teljes körű tájékoztatáshoz való jogát megsértették.

13. Cikk: Gazdasági és szociális ellátások

A kormányzatnak nem csupán a nemek egyenlősége iránti, de a szociális érzékenysége is megkérdőjelezhető. Az adózási szabályok utóbbi időben bekövetkezett változásai (az egykulcsos személyi jövedelemadó, a családi adózás bevezetése, a gyermekek száma után járó kedvezmény) a magas keresetűek számára kedvezőek, a gazdaságilag aktív lakosság nagyobbik részét azonban negatívan érintik. A változások továbbá azt a nem titkolt kormányzati szándékot tükrözik, hogy az állam „a középosztály” gyereknevelési költségeihez járuljon hozzá.

Az NFTE Stratégia általános célként fogalmazza meg a nők szegénységi kockázatainak csökkentését. Ezzel szemben a szegénységi kockázatnak kitett csoportok, mint a közel 90%-ban egyedülálló anyák által fenntartott egyszülős családok, a vidéki, a roma és az időskorú nők problémáit a kormányzat szociális intézkedései szinte teljes mértékben figyelmen kívül hagyták. Nem történtek lépések e csoportok jövedelmi hátrányainak csökkentésére, ahogy arra sem, hogy az egyenlőtlenségek csökkentésének célját figyelembe vegyék az intézkedések tervezése során.

A szabályozás, amely bizonyos szociális ellátások igénybevételét munkavégzéshez köti, az egyedülálló szülőket – akik elsősorban nők – különösen nehéz helyzetbe hozza.⁶⁰ A családi pótlék és egyes ellátások pénzbeli kifizetése helyett természetben történő nyújtása, a családi pótlék iskolába járáshoz kötése, valamint lehetséges visszatartásának gyakorlata ellehetetleníti számos szegénységben élő család létfenntartását.⁶¹ A fogyatékossgal élő gyerekeket nevelő nők helyzetét nehezítette az integrált nevelés – a férőhelyek – korlátozása az oktatási intézményekben és megszüntetése a bölcsődékben.⁶² Az igénybe vehető szociális ellátások havi felső határát megszabó, „segélyplafon”-ként emlegetett szabályozás terve hátrányosan érintheti a nők

55 CEDAW Bizottság, 36. ülés, 4/2004. sz. Kommunikáció, elérhető: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/decisions-views/Decision%204-2004%20-%20English.pdf>.

56 ERRC beadvány az ENSZ Egészségüggyel, kínzással és nők elleni erőszakkal foglalkozó különmegbízottjához (2011. június), elérhető: <http://www.errc.org/cms/upload/file/letter-to-un-special-rapporteurs-on-health-torture-and-violence-against-women-3-june-2011.pdf>.

57 Guidelines on sterilisation of women issued by the International Federation of Gynecology and Obstetrics, elérhető: <http://www.figo.org/files/figo-corp/FIGO%20-%20Female%20contraceptive%20sterilization.pdf>

58 *Ibid*

59 *H. v MISEK Hospital*, No. 25.P.21.782/2010. Az ERRC dokumentációjában elérhető.

60 Lásd az 1993. évi III. törvényt a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról, 36. § (2) e)

61 Lásd: 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról, 6. § (2), 15. § és 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról, 47. §

62 A bölcsődék a három év alatti gyermekek ellátását végzik. Az intézmények az egészségügyi és nem az oktatási rendszer részei.

bizonyos csoportjait, például azokat, akik a családtagjaik gondozása után ápolási díjban részesülnek, de egyéb ellátásra is jogosultak.

16. Cikk: Házasság és családi élet

A jelenlegi kormányzat a nemek egyenlősége és a sokszínűség szempontjait a családpolitikában (is) teljes mértékben figyelmen kívül hagyja. A kormányzati célok és kommunikáció központi eleme a családok védelme, a heteroszexuális párok házasságán alapuló többgyermekes családmódel népszerűsítése. A nő és férfi házasságán alapuló hagyományos/nukleáris család védelme az Alaptörvényben is helyet kapott.⁶³ Hasonlóképpen a családok védelméről szóló, 2011-ben elfogadott sarkalatos törvény⁶⁴ a család fogalmát az alábbiak szerint határozza meg: „a természetes személyek érzelmi és gazdasági közösségét megvalósító olyan kapcsolatrendszer, amelynek alapja egy férfi és egy nő házassága vagy egyenesági rokoni kapcsolat, vagy a családbafogadó gyámság”. Az Alkotmánybíróság egy közelmúltban hozott határozata azonban a családnak ezt a definícióját alaptörvényellenesnek nyilvánította, azzal érvelve, hogy a fogalom túl szűkre van szabva.⁶⁵

12. és 19. számú Általános Ajánlás: Nők elleni erőszak

A kormány ezidáig nem írta alá az Európa Tanácsnak a nők elleni és családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló Egyezményét.

A jogalkotó a beszámolási időszakban következetesen ellenezte mind a családon belüli erőszak/párkapcsolati erőszak önálló büntetőjogi tényállásának megalkotását, mind pedig azt, hogy a családon belüli erőszakot minősített esetként vegyék figyelembe minden releváns bűncselekmény esetén. Bár a családon belüli erőszak önálló tényállásként való bevezetése jelenleg a kormány napirendjén szerepel,⁶⁶ a tervek szerint a szabályozás feltételül szabja az együttélést és bizonyos kapcsolati formákban élők – például a (volt) intim partnereket – kizárna a védelemből.

Az úgynevezett megelőző távoltartásról szóló törvény nem nyújt hatékony, azonnali és hosszú távú védelmet az áldozatoknak, mivel a távoltartást a rendőrség csupán 72 órás időtartamra és a bíróság is mindössze 30 napra rendelheti el, a további hosszabbítás lehetősége nélkül.⁶⁷ A távoltartás továbbá bizonyos kapcsolati formákban élők (például az intim partnerek, volt élettársak) esetében nem alkalmazható. Ezen túlmenően a megelőző távoltartás alaptalan kezdeményezése szabálysértésnek minősül. Aggályos továbbá, hogy a mediáció módszerét használják a családon belüli erőszakkal kapcsolatos büntetőeljárásokban és szociális szolgáltatások során, még a krízisintervenciós központokban is.

A nőszervezetek jogsegélyszolgálatainak tapasztalata alapján a bíróságok és a gyermekvédelmi hatóságok – csakúgy, mint a vonatkozó jogszabályok – nem veszik figyelembe a családon belüli erőszakot a gyerekelhelyezési és láthatási ügyekben, ezért nagyon elterjedt a kényszerláthatás, amikor a gyerekeknek kapcsolatban kell maradniuk a bántalmazó szülővel (általában az apával). Sőt, azokra a nőkre, akik nem teszik lehetővé a bántalmazó apák kapcsolattartását, ismétlődő bírságok, végül pedig börtönbüntetés vár, a „kiskorú veszélyeztetése”⁶⁸ (az új Büntető Törvénykönyv szerint „kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása”) bűncselekmény elkövetése miatt.

A CEDAW Bizottság a CEDAW Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyve alapján indult A.T. versus Magyarország ügyben 2005-ben ajánlásokat fogalmazott meg a kormány számára mind a családon belüli erőszakkal kapcsolatos állami fellépés, mind az eljárást indító panaszos tekintetében. Ezeket az ajánlásokat mind a mai napig nem teljesítették.⁶⁹

Bár az új Büntető Törvénykönyv néhány pozitív változást is bevezet a szexuális erőszakkal kapcsolatban,⁷⁰ a nemi erőszak definíciója még mindig nem a beleegyezés hiányán alapul, és a nemi erkölcsre való hivatkozás továbbra is szerepel a

⁶³ Az Európai Parlament 2011. július 5-én kelt határozatában az alábbi következtetést fogalmazta meg az Alaptörvénnyel kapcsolatban: „a védendő értékek meghatározásával, az alapvető fogalmak, mint például a „család” pontatlan definíciójával, és az élethez való jognak a fogantatástól való biztosításával [az Alaptörvény] bizonyos társadalmi csoportokkal, különösen az etnikai, vallási és szexuális kisebbségekkel, az egyszülős családokkal, az élettársi kapcsolatban élőkkel és a nőkkel szembeni diszkrimináció veszélyét idézi elő”.

⁶⁴ Lásd a 2011. évi CXXI. törvényt a családok védelméről

⁶⁵ Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy ha a jogalkotó a családokra nézve kíván jogokat és kötelezettségeket megállapítani, a már megadottakhoz képest jogokat nem vonhat vissza azoktól, akik nem házasságban élnek. Lásd a kapcsolódó közleményt: <http://www.mkab.hu/sajto/kozlemenyek/a-csaladok-vedelmerol-szolo-2011-evi-cxxi-torveny-csalad-fogalmanak-es-oroklesi-szabalyanak-megsemmisiteserol>

⁶⁶ Egy magánszemély által indított sikeres népi kezdeményezés kötelezte az Országgyűlést, hogy foglalkozzon a témával. Bár a kormány eredetileg nem támogatta önálló tényállás megalkotását, egy országgyűlési képviselőnek a parlamenti vitában elhangzott hímszövege miatt kialakult közfelháborodás következtében a kormány megváltoztatta álláspontját.

⁶⁷ Lásd: 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról.

⁶⁸ Lásd: Büntető Törvénykönyv 195. § (4)

⁶⁹ Lásd a 2/2003 számú beadványt: Ms. A. T. v. Hungary, elérhető: http://www2.ohchr.org/english/law/docs/Case2_2003.pdf

szabályozásban. Számos, családon belüli és szexuális erőszakkal összefüggő bűncselekmény esetén még mindig elvárás az áldozat aktív részvétele az eljárás megindításában/lefolytatásában, ami ellentétes a nemzetközi ajánlásokkal. Az aktív részvétel lehet a magánindítvány kiválmála (az áldozat olyan nyilatkozatának megkövetelése, melyben az elkövető felelősségre vonását kéri), vagy a magánvádás eljárás.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság nagyon kevés munkahelyi szexuális zaklatás esettel foglalkozott. A nőszervezetek jogsegélyszolgálatának az a tapasztalata, hogy amikor ezek az ügyek a bíróság elé kerülnek, a bírák általában nem hajlandóak figyelembe venni az indirekt bizonyítékokat. Ebből az következik, hogy a bíróság olyan elvárásokat támaszt az áldozattal szemben, melyeket az nem tud teljesíteni, és így végül nem találják bizonyítottnak a szexuális zaklatást.

Továbbra sem léteznek a nemi alapú erőszakkal foglalkozó szakembereknek szóló szisztematikus képzési programok, valamint a nők elleni erőszak ügyekre vonatkozó szakmai protokollok (például az egészségügyben dolgozók vagy az ügyészek számára). Az erőszak áldozatai számára fenntartott kríziskezelő központokat az előző kormányzat hozta létre. A jelenlegi kormány először megszüntette a férőhelyek felét, majd fejlesztésként kommunikálta ugyanezen férőhelyek ismételt rendelkezésre bocsátását. A krízisközpontokban 908 férőhellyel kevesebb van, mint ami az Európa Tanács ajánlása alapján Magyarországon elvárható lenne (92 férőhely létezik a javasolt 1000 helyett).⁷¹ A krízisközpontok többségének a „családok átmeneti otthonai” biztosítanak elhelyezést. Ezeket az intézményeket különböző krízishelyzetben lévő emberek számára hozták létre. A krízisközpontok soha nem működtek a női áldozatoknak szánt speciális szolgáltatásként. A központok működésének jogi alapját jelenleg a gyermekek védelméről szóló törvény biztosítja. Mindebből az következik, hogy a központok működési módszerei gyakran nem felelnek meg a nemzetközi normáknak és jó gyakorlatnak: nem az áldozatok biztonsága a prioritás, és a nők emberi jogainak alapelve helyett a szociális, család- és gyermekvédelmi szolgáltatások alapelvei állnak a középpontban. A krízisintervenció hálózat általában nem működik együtt a nőszervezetekkel, amelyek így nem vesznek részt sem a központok működésének monitorozásában és értékelésében, sem pedig az ott dolgozók képzésében.

A roma nők elleni erőszak

A roma nők és gyerekek különösen kiszolgáltatottak az állami és nem állami szervek által alkalmazott erőszaknak. 2008-ban és 2009-ben súlyos, erőszakos támadások sorozatát követték el a roma közösség tagjai ellen,⁷² a támadásokban összesen hat embert, köztük két nőt öltek meg.⁷³ Ezen túl az ERRC legalább további 61 romák elleni erőszakos támadásról értesült 2008 óta, amelyekben emberek tucatjai sérültek meg,⁷⁴ köztük roma nők és lánygyerekek is.⁷⁵ A támadások ügyében a fenti időszakban indított nyomozások és az áldozatoknak nyújtott segítség nem volt megfelelő.⁷⁶

2006 óta számos esetben félkatonai szervezetek vonultak fel és szerveztek erődemonstrációkat romák lakta magyar falvakban.⁷⁷ 2011 tavaszán félkatonai szervezetek vonultak fel és „járőröztek”, elsősorban Gyöngyöspatán, zaklatva és megfélemlítve az ott élő roma közösséget. Emberi jogi civil szervezetek felszólították a hatóságokat, hogy azonnal tegyenek meg minden szükséges intézkedést a roma lakosság jogainak védelme érdekében.⁷⁸ A félkatonai szervezetek jogellenes tevékenysége alatt roma nőket és gyerekeket költöztettek el a lakóhelyükről az erőszakkal való fenyegetettség miatt.⁷⁹ Az események során történt rasszista zaklatás miatti stressz következtében egy nyolc hónapos várandós roma nőnél koraszülés következett be, és emiatt kórházi ellátásra szorult.⁸⁰ A fentiekhez hasonló események 2012-ben is folytatódtak, szélsőjobboldali szervezetek számos demonstrációt szerveztek romák lakta településeken, mint például Devecserben⁸¹, Cegléden és Miskolcon.⁸² Devecserben betonarabokat, köveket és más tárgyakat dobtak roma házakra, és egy aktivista nő megsérült.⁸³ A belügyminiszterhez és az országos rendőrfőkapitányhoz intézett nyílt levélben három magyar civil szervezet aggodalmát fejezte ki a devecseri erőszakos cselekmények és amiatt, hogy mivel a rendőrség nem oszlatta fel a demonstrációt, nem biztosította a helyi lakosok szabadsághoz, egyenlőséghez

⁷⁰ A szexuális erőszak az új Büntető Törvénykönyv szerint kényszerítésen alapul, míg a régi szabályozás az erőszakot, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést kívánta meg.

⁷¹ 2011-ben 717 személy krízishelyezési kérelmét kellett helyhiány miatt visszautasítani. Forrás: telefoninterjú az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat vezetőjével, 2012. december 18.

⁷² Amnesty International, Violent attacks against Roma in Hungary, Time to investigate, elérhető: <http://www.amnesty.hu/item/violent-attacks-against-roma-in-hungary-report>

⁷³ Athena Institute, Hate group map, Death Squad (Roma serial killer group), elérhető: <http://www.athenainstitute.eu/en/map/olvas/34>

⁷⁴ ERRC, Attacks against Roma in Hungary: <http://www.errc.org/cms/upload/file/attacks-list-in-hungary.pdf>

⁷⁵ Lásd: http://www.athenainstitute.eu/en/hatecrimerecord_full?q=

⁷⁶ További információért lásd: <http://www.errc.org/cms/upload/media/03/DA/m000003DA.pdf>

⁷⁷ Lásd: <http://www.reuters.com/article/2007/10/21/us-hungary-farright-idUSL2141447820071021>

⁷⁸ Lásd: <http://www.errc.org/article/rights-groups-demand-protection-for-hungarian-roma/3816>.

⁷⁹ Társaság a Szabadságjogokért: <http://tasz.hu/en/news/shadow-report-about-events-gyongyospata>.

⁸⁰ Magyar Helsinki Bizottság: Events of concern in Hungary during the period of the country's EU Presidency, June 2011, elérhető: http://helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_Events_of_concern_in_Hungary_during_the_countrys_EU_presidency_2011June.pdf, page 1

⁸¹ Lásd: <http://www.reuters.com/article/2012/10/25/hungary-jobbik-idUSL5E8LMIJZ20121025>

⁸² Lásd: <http://www.reuters.com/article/2012/10/17/us-hungary-farright-idUSBRE89G1MN20121017>

⁸³ Lásd a videofelvételt: http://atv.hu/belfold/20120805_devecser

és biztonsághoz való jogát.⁸⁴ A minisztérium és a rendőrség válaszában közölte, hogy a rendőrség devecseri fellépése megfelelő volt.⁸⁵

Az ERRC és a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) képviselte a strasourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága előtt azt a roma nőt, aki rendőri brutalitás áldozata lett, amikor állítólag túl hangosan szórakozott vendégeivel a saját házában.⁸⁶ A 2012 júniusában kihirdetett ítéletben a Bíróság megállapította, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. Cikkét (embertelen, megalázó bánásmód tilalma) megsértve a rendőrség túlzott erőszakot alkalmazott, valamint azt, hogy a rendőri eljárással kapcsolatban folytatott vizsgálat nem volt elég hatékony, és nem orvosolta a roma nő által elszenvedett sérelmeket.⁸⁷

A nőkkel szembeni többszörös diszkrimináció

A nőkkel szembeni többszörös diszkrimináció ezidáig nem kapott megfelelő figyelmet a jogi és közpolitikai intézkedések során. A roma nők továbbra is többszörös, nemi és etnikai alapú diszkriminációt szenvednek el. Akadályokba ütköznek az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz és a megfelelő lakhatáshoz való hozzáférésben, a foglalkoztatásban, továbbá az adminisztratív úton és intézményeken keresztül történő igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésben.⁸⁸ Az állam által elfogadott közpolitikai dokumentumok, amelyek a romák helyzetének javítását tűzték ki célul, ezidáig még nem eredményezték a roma nők helyzetének jelentős javulását, vagy egyáltalán nem is fordítottak figyelmet a roma nők speciális helyzetére.⁸⁹ A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia⁹⁰ széleskörűen és árnyaltan mutatja be a roma nők problémáit, és számos releváns beavatkozási területet is azonosít; az indikátorok – vagyis az előrehaladás mérésére szolgáló eszközök – tárgyalásánál azonban már csak korlátozottan jelenik meg a nemi szempont.

Altalánosságban hiányoznak a fogyatékossgal élő nők és a gyermeklányok speciális helyzetére és az őket érő többszörös diszkriminációra vonatkozó jogi normák, közpolitikai intézkedések és programok.⁹¹

A Magyarországra illegálisan érkező menedékkérők többsége idegenrendészeti őrizetbe kerül.⁹² Az idegenrendészeti őrizet maximális időtartama 12 hónap, gyermekes családok esetében 30 nap. A külföldiekre vonatkozó releváns szabályozás nem ír elő speciális rendelkezéseket az idegenrendészeti őrizetben lévő nőkkel kapcsolatban, kivéve az egészségügyi intézményben való hosszabb kezelés lehetőségét a várandós nők számára. A nőket általában nem választják el kiskorú gyermekeiktől.⁹³ Az őrizetbe nem került menedékkérő nőket nyílt, befogadó állomásokon helyezik el. Itt azonban nincsenek speciális eljárások a nemi alapú erőszak áldozatainak azonosítására, ahogy államilag támogatott pszichoszociális és rehabilitációs segítséget sem kapnak az áldozatok.⁹⁴

A Magyar Helsinki Bizottság rendszeresen aggódalmát fejezte ki a magyar börtönök túlszűfolttsága miatt, mely az elmúlt években jelentősen növekedett.⁹⁵ A túlszűfolttság jobban nőtt a női, mint a férfi börtönökben. 2012 szeptemberében a női Kalocsai Fegyház és Börtön esetében a helykihasználtság 155%-os volt, az elhelyezés feltételei pedig messze elmaradtak a nemzetközi követelményektől.⁹⁶

84 Lásd: <http://www.amnesty.org/en/news/hungary-must-protect-roma-communities-attack-2012-08-15>

85 Lásd: http://tasz.hu/files/tasz/imce/bm_valasz_devecser_nyilt_levelre.pdf

86 Lásd: <http://www.errc.org/article/european-court-of-human-rights-rules-against-hungary-in-police-brutality-case/4014>

87 Kiss Borbala v Magyarország, 59214/11; elérhető: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-11166>

88 Az Európai Roma Jogok Központjának írásos megjegyzései az ENSZ CEDAW Bizottságának 39. Üléséhez (2007. július 23.-augusztus 10.), elérhető: <http://www.errc.org/db/03/7A/m0000037A.pdf>. Lásd még a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiát, *op. cit.*

89 A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia megvalósítását szolgáló Intézkedési Terv nem foglalkozik a roma nők többszörös hátrányos helyzetével. Az NFTE Stratégia első intézkedési terve említést tett a roma nők helyzetéről, de semmilyen programot sem indítottak vagy valósítottak meg ezen nők hátrányos helyzetének enyhítésére.

90 Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (2011-2020), *op. cit.*

91 Lásd bővebben: Joint Submission of the Hungarian National Council of Persons with Disability (FESZT), the European Disability Forum (EDF) and the International Disability Alliance (IDA) on Hungary to the UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women Pre-sessional Working Group, 54th session. Elérhető: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/FESZT_EDF_IDAJointSubmission_PSWG_Hungary.pdf

92 Az Alternatív jelentéshez a menedékkérő és fogvatartott nőkre vonatkozó információkat a Magyar Helsinki Bizottság szolgáltatta.

93 A Magyar Helsinki Bizottság 2010-ben egy menedékkérő afgán család esetében azt tapasztalta, hogy hamis dokumentumok használata miatt a szülőket előzetes letartóztatásba helyezték, míg a gyerekeket gyermekotthonba vitték.

94 Lásd bővebben a GenSen projekt keretében készült kutatási jelentést az alábbi linken: www.helsinki.hu/en/gender-and-asylum-in-hungary

95 15360 fogvatartott volt 2009-ben, 16326 volt 2010-ben és 17210 volt 2011-ben. 2011 végén a magyar börtönökben 1237 nő volt.

96 A Magyar Helsinki Bizottság 2012. július 11-12-én látogatást tett a Kalocsai Fegyház és Börtönben. A Helsinki Bizottság jelentése szerint a női fogvatartottak többsége mindössze hetente kétszer zuhanyozhat, alkalmanként 10-15 perc időtartamban. A napi zuhanyzás csak azoknak engedélyezett, akik az intézmény konyháján vagy raktárában, illetve egyéb, „szennyezett munkahelyeken” dolgoznak. Például a mellékhelyiségekben nehéz körülmények között dolgozók csak hetente kétszer zuhanyozhatnak.

MELLÉKLET: A MAGYAR KORMÁNYNAK SZÓLÓ FŐBB AJÁNLÁSOK

- Hozzák létre a kormányzat legmagasabb szintjén a nemek közötti egyenlőség kérdésével foglalkozó nemzeti mechanizmust, mely egyértelmű felhatalmazást kap a nemzetközi normákban foglaltak teljesítésére, és megfelelő humán és pénzügyi erőforrással rendelkezik; kezdje meg működését a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Tanács, és biztosítsák, hogy a női jogokkal foglalkozó civil szervezetek megfelelő súllyal képviseltesék magukat e testületben.
- Szerezzenek érvényt a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégiának, a kapcsolódó intézkedési tervek kidolgozásával (a felelősöket, valamint a megvalósításhoz szükséges határidőket kijelölve és a megfelelő pénzügyi forrásokat biztosítva) és ezek végrehajtásával; szervezzenek rendszeres és kötelező képzéseket az állami tisztviselőknek a nemek közötti egyenlőségről.
- Dolgozzanak ki a káros nemi és etnikai sztereotípiák és előítéletek ellen a médiatartalmakra vonatkozó explicit szabályozást és iránymutatásokat; hívják fel a médiaszolgáltatók figyelmét arra, hogy nagyobb mértékben támogassák a nők és férfiak egyenlősége elvének megvalósulását; szervezzenek képzéseket a média képviselőinek e célból.
- Dolgozzanak ki egy új nemzeti stratégiát az emberkereskedelem elleni fellépésre, a határidőket és felelősöket megjelölő, és a végrehajtáshoz megfelelő pénzügyi erőforrást biztosító intézkedési tervek elfogadása kíséretében; gyűjtsenek nem, életkor, származási hely, etnikai hovatartozás és az emberkereskedelem formája szerint is bontott adatokat azokról a nőkről és lányokról, akik Magyarországon mint küldő vagy tranzitorszámban lettek az emberkereskedelem áldozatai.
- Átmeneti különleges intézkedésként fogadják el a pártlistákon bevezetendő női kvótára vonatkozó jogi szabályozást.
- A nők nemzetközi képviseletben történő részvételével kapcsolatban végezzék el a helyzet feltárását, az adatokat tegyék hozzáférhetővé; a nők megfelelő arányú nemzetközi részvételét segítsék elő az ezt akadályozó hátrányok megszüntetésével.
- Érdemben emeljék be az oktatásra vonatkozó szabályozásba – a Nemzeti Alaptantervbe és a kapcsolódó dokumentumokba – a nők és férfiak társadalmi egyenlősége kérdéskörét; a témát jelenítsék meg a pedagógusképzésben és -továbbképzésben.
- Az otthonszülési jogi kereteit hozzák összhangba a vonatkozó nemzetközi normákkal; garantálják a nők számára a biztonságos és legális abortuszhoz való hozzáférés jogának gyakorlását, és ne hozzanak olyan intézkedéseket, amelyek akár de jure, akár de facto korlátozzák a biztonságos abortuszhoz való hozzáférést.
- Végezzenek komplex és részletes vizsgálatot a nők gazdasági életben és a munka világában betöltött helyzetéről; tegyenek lépéseket a nők sokrétű – élethosszig tartó – hátrányai újratermelődésének megakadályozására; a nők nagyarányú inaktivitásának leküzdése céljából dolgozzanak ki olyan foglalkoztatáspolitikát, amely a családpolitikai és egyéb közpolitikai intézkedéseket figyelembe veszi, s azokkal összhangban valósul meg.
- Dolgozzanak ki olyan adó- család- és szociálpolitikai intézkedéseket, melyek figyelembe veszik az alábbiakat: a különféle családmódok létezését, az ezekben élő személyek eltérő élethelyzete és szükségletei; a nők magasabb szegénységi kockázata s a gyermekvállalás következtében kialakuló gazdasági függősége; az ilyen intézkedések kidolgozása során biztosítsanak különös figyelmet a nők többszörös hátrányt szenvedő csoportjaira, mint például az egyedülálló, vidéki és roma nők.
- Hozzák összhangba a nők elleni erőszak minden formájával kapcsolatos magyar jogi szabályozást a nemzetközi normákkal; jogilag tiltsák meg a mediáció használatát a családon belüli erőszak eseteiben, és nyújtsanak védelmet minden áldozatnak, függetlenül attól, hogy milyen kapcsolatban van a bántalmazóval, illetve hogy együtt él-e vele; biztosítsák a közbírási eljárást a nők elleni erőszak minden formája esetén, szüntessék meg a büntetőjogi felelősségrevonáshoz az áldozatok aktív részvételét előíró feltételeket; biztosítsanak közvetlen anyagi támogatást a nőszervezeteknek az áldozatok jogi képviseletére; az intézményközi megközelítést alkalmazva, minden érintett szakember számára vezessenek be rendszeres képzéseket és fogadjanak el szakmai protokollokat; garantálják a családon belüli erőszak/párkapcsolati erőszak, a szexuális erőszak, a prostitúció és az emberkereskedelem áldozatainak szóló szolgáltatások bővítésének és továbbfejlesztésének jogi, intézményi és anyagi hátterét, és biztosítsák, hogy a szolgáltatók tevékenysége megfeleljen a nemzetközi normáknak – azaz garantálja az áldozatok biztonságát és az elkövetők felelősségére vonását –, biztosítsák továbbá, hogy a szolgáltatásokat női jogi civil szervezetek nyújtsák, vagy az egyéb szolgáltatók szorosan együttműködjenek a női jogi civil szervezetekkel.
- Hozzanak speciális közpolitikai intézkedéseket és indítsanak speciális programokat a többszörös diszkriminációt elszenvedő nők számára (roma nők, fogyatékossgal élő nők, lánygyermek, vidéki nők, menedékkérők stb.); a meglévő közpolitikai dokumentumok megvalósítása során pedig fordítsanak kellő figyelmet a nők ezen csoportjaira.
- Haladéktalanul és teljeskörűen vizsgálják ki a romák ellen elkövetett erőszakos cselekményeket, a törvény teljes szigorát alkalmazva vonják büntetőjogi felelősségre az elkövetőket, akár hivatalos, akár magánszemélyekről van szó.
- Javítsák a roma nők helyzetét az oktatáshoz, foglalkoztatáshoz és egyéb közszolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében.
- Javítsák a roma nők egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést és egészségügyi állapotát, különös figyelmet fordítva a reprodukciós jogaikra.